

Krystyna Romaniuk, Grzegorz Szczubelek

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

STOPIEŃ DOSTOSOWANIA ZAKŁADÓW MLECZARSKICH DO WYMAGAŃ UNIJNYCH W DNIU AKCESJI POLSKI DO UNII EUROPEJSKIEJ

1. Proces dostosowywania polskich podmiotów mleczarskich do wymagań UE

Po urynkowaniu gospodarki polskiej i podjęciu strategicznej decyzji o wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej rozpoczął się proces dostosowywania sektora mleczarskiego do wymagań Wspólnoty. Podstawowym aktem prawnym, obligatoryjnym dla przedsiębiorstw mleczarskich w Unii Europejskiej, jest Dyrektywa 92/46/EEC z dnia 16 czerwca 1992 r. w sprawie higieny produkcji i przetwórstwa mleka. Zawarte w niej warunki dotyczące produkcji mleka spożywczego obejmują m.in.: jakość surowca i parametry jego przechowywania, pasteryzacji, magazynowania oraz transportu. Ponadto przepisy zawarte w dyrektywie nakładają na podmioty działające w łańcuchu żywnościowym obowiązek wprowadzenia w życie i stosowania systemu HACCP, a na jednostki nadzoru obowiązek jego analizy (Nitecka 1999). Wymagania zawarte w dyrektywie zostały uzupełnione w innych dokumentach unijnych (Jakubczyk 2002).

Konieczność sprostania wytycznym wynikającym z Dyrektywy 92/46 spowodowała m.in. zaostrzenie wymagań co do jakości mleka surowego. W związku z tym od 1 stycznia 2000 r. zaczęła obowiązywać w Polsce nowa norma na mleko surowe w skupie. Wymusiło to szybszy proces wdrażania zmian w zakresie wymagań sanitarno-weterynaryjnych. Następstwem tych zmian była znaczna poprawa jakości skupowanego surowca, a także koncentracja terytorialna jego producentów.

Procesy dostosowawcze objęły nie tylko producentów mleka, lecz także jego przetwórców. Pod koniec lat dziewięćdziesiątych przeprowadzono w Polsce kategoryzację zakładów mleczarskich. Wyodrębniono wówczas cztery kategorie:

- do kategorii A zaliczono zakłady, które miały pozwolenie na eksport produktów mleczarskich do ówczesnej Unii Europejskiej (tzw. piętnastki),
- do kategorii B1 zakwalifikowano zakłady mające spełnić wymagania unijne do momentu akcesji,
- do kategorii B2 zakwalifikowano zakłady mające małe szanse na wypełnienie tych wymogów,
- do kategorii C zaliczono zakłady, które ze względu na zaniedbania w zakresie jakości i standardów nie są w stanie przeprowadzić działań dostosowawczych (Kozłowski 2000).

Zakłady mleczarskie zaliczone do kategorii B2 mogły złożyć do Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi wnioski o okres przejściowy w stosowaniu norm sanitarnych UE. Ostatecznie wynegocjowany okres przejściowy będzie trwał do końca roku 2006.

W listopadzie 1999 r. w opracowaniu „Strategia rozwoju polskiego sektora mleczarskiego” podano, iż produkty mleczarskie eksportowało wówczas do Unii Europejskiej 5 zakładów kategorii A, 181 zakładów kategorii B1 oraz 241 zakładów kategorii B2 (*Strategia...* 1999). W kolejnych latach te liczby się zmieniały, jednakże podawano głównie zmiany dotyczące kategorii A (Kozłowski 2002). Z biegiem czasu wzrastała liczba zakładów uzyskujących uprawnienia eksportowe, i tak w styczniu 2000 r. uprawnienia zdobyło 8 zakładów, w marcu 2000 r. – 6 zakładów, a w marcu 2001 r. – 6 zakładów (Gornowicz 2003).

Niespełna rok przed akcesją, tj. w sierpniu 2003 r., 173 mleczarnie podjęły zobowiązanie wypełnienia do momentu akcesji standardów unijnych, 112 podmiotów wnioskowało o okresy przejściowe, a 78 zakładów przeznaczono do likwidacji (Gornowicz 2003).

2. Zakłady mleczarskie spełniające w dniu akcesji wymagania UE

Dniem akcesji Polski do Unii Europejskiej był 1 maja 2004 r. W tym dniu 204 zakłady mleczarskie spełniały standardy unijne, a 144 zakłady uzyskały zgodę na tzw. okres przejściowy.

W ciągu pierwszych ośmiu miesięcy uczestnictwa Polski w Unii Europejskiej (tzn. do 21 grudnia 2004 r.) liczba zakładów spełniających warunki Dyrektywy 92/46 zwiększyła się o kolejne 11 zakładów, w tym: 6 spółdzielni mleczarskich, 2 spółki z o.o., 1 spółkę akcyjną oraz 2 spółki jawne. Należy jednak zaznaczyć, że spośród 204 zakładów mających pozwolenie na sprzedaż produktów na rynkach unijnych 1 maja 2004 r. trzy już nie prowadzą działalności. Są to: Spółdzielnia Mleczarska w Lisewie, „Mleczarz” Spółka z o.o. w Ostrowie Lubelskim oraz „AGROKOMPLEX” Spółka z o.o. Zakład Przerobu Kazeiny w Jabłonnej Lackiej.

W Polsce można wyodrębnić dwa główne obszary wiodące prym w produkcji mleka. Są to: obszar północno-wschodni oraz środkowozachodni. Podział ten jest następstwem:

- 1) warunków do produkcji mleka i wynikających z nich jej kosztów,
- 2) bliskości i wielkości rynków zbytu na produkty gotowe.

Do obszaru pierwszego należą województwa: podlaskie, mazowieckie i warmińsko-mazurskie (Gornowicz 2003). W tych województwach łączna liczba zakładów spełniających w dniu akcesji warunki unijne wyniosła 57. Stanowi to ok. 1/3 wszystkich zakładów uprawnionych do handlu z krajami Unii Europejskiej. Drugi obszar przodujący w produkcji mleka oraz w liczbie zakładów spełniających warunki Dyrektywy 92/46 tworzą województwa: wielkopolskie i kujawsko-pomorskie. Łączna liczba zakładów z tych województw mogących sprzedawać swoje produkty na rynku Wspólnoty wyniosła 51. Oznacza to, że co czwarty zakład eksportujący produkty mleczarskie do krajów Wspólnoty jest zlokalizowany w tym regionie. Do województw ze znaczną liczbą zakładów eksportujących do UE należą również woj. łódzkie. Znajduje się tam 21 zakładów spełniających wymagania unijne. W tych województwach jest zlokalizowanych łącznie ponad 60% wszystkich zakładów, które do dnia akcesji zdążyły wdrożyć rozwiązania zgodne ze standardami Dyrektywy 92/46. Obok zakładów mleczarskich mogących innym służyć przykładem są również takie, które nie zdążyły wprowadzić zmian umożliwiających ich przystosowanie się do nowych warunków rynkowych. Najmniej zakładów posiadających zezwolenie na eksport produktów mleczarskich do Unii Europejskiej pochodzi z województw: lubuskiego, świętokrzyskiego, zachodniopomorskiego oraz podkarpackiego (tab. 1).

Tabela 1. Liczba zakładów mleczarskich spełniających 1 maja 2004 r. wymagania UE według województw

Województwo	Liczba zakładów mleczarskich	Udział (w %)
Wielkopolskie	33	16,2
Mazowieckie	28	13,7
Łódzkie	21	10,3
Kujawsko-pomorskie	18	8,8
Opolskie	15	7,4
Podlaskie	15	7,4
Warmińsko-mazurskie	14	6,8
Dolnośląskie	11	5,4
Lubelskie	11	5,4
Pomorskie	9	4,4
Małopolskie	8	3,9
Śląskie	7	3,4
Podkarpackie	5	2,4
Zachodniopomorskie	4	2,0
Świętokrzyskie	3	1,5
Lubuskie	2	1,0
Razem	204	100

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Głównego Inspektoratu Weterynarii.

Zaprezentowane dane świadczą o dużym zróżnicowaniu regionalnym możliwości polskiego mleczarstwa. Obszary, w których znajduje się najwięcej zakładów spełniających wymagania unijnej dyrektywy, zalicza się do obszarów najważniejszych dla polskiego mleczarstwa. W skorygowanym programie restrukturyzacji

mleczarstwa w Polsce wyodrębniono 6 obszarów kluczowych pod względem terytorialnego rozmieszczenia spółdzielni mleczarskich. Są to:

- 1) województwo podlaskie,
- 2) województwo lubelskie,
- 3) południowa część Wielkopolski,
- 4) województwo łódzkie,
- 5) województwo mazowieckie,
- 6) województwo pomorskie (*Skorygowany...* 1999).

3. Wnioski

1. Okres poprzedzający wstąpienie Polski do Unii Europejskiej to czas wyężonych prac prowadzonych w podmiotach mleczarskich w celu ich przystosowania do warunków wynikających z Dyrektywy 92/46/EEC. Firmy te musiały sprostać przede wszystkim wymaganiom sanitarno-weterynaryjnym. Nie było to łatwe, zważywszy na fakt, iż mleczarstwo w Polsce boryka się z wieloma trudnościami natury finansowej.
2. Nie dla wszystkich zakładów mleczarskich proces wdrażania zmian zakończył się sukcesem. W dniu akcesji Polski do UE wymagania dyrektywy unijnej spełniły łącznie 204 zakłady, a 144 znalazły się w okresie przejściowym.
3. W kolejnych miesiącach 2004 r. liczba zakładów uprawnionych do eksportu produktów mleczarskich do krajów Wspólnoty zwiększyła się o następne 11 zakładów. Jednakże spośród 204 zakładów, które 1 maja 2004 r. miały pozwolenie na sprzedaż produktów na rynkach unijnych, trzy już nie prowadzą działalności. Ostatecznie biorąc pod uwagę zaistniałe zmiany, można stwierdzić, że do 21 grudnia 2004 r. 212 zakładów spełniło wymagania Dyrektywy 92/46.

Literatura

- Gornowicz M., *Polskie mleczarstwo w aspekcie konkurencyjności na jednolitym rynku Unii Europejskiej*, UW-M, Olsztyn 2003.
- Jakubczyk E., *Wymagania jakościowe dla mleka spożywczego w aktach prawnych UE*, „Przegląd Mleczarski” 2002, nr 8.
- Kozłowski A., *Regionalizacja jakości i ceny mleka w skupie*, „Przegląd Mleczarski” 2000, nr 6.
- Kozłowski A., *Konieczne przyspieszenie dostosowania do wymagań UE*, „Przegląd Mleczarski” 2002, nr 1.
- Nitecka E., *Jakość w branży mleczarskiej – możliwość uczestnictwa w programach pomocowych Unii Europejskiej*, „Przegląd Mleczarski” 1999, nr 10.
- Skorygowany program restrukturyzacji mleczarstwa w Polsce*, Krajowe Porozumienie Spółdzielni Mleczarskich, Warszawa 1999.
- Strategia rozwoju polskiego sektora mleczarskiego*, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 1999.

LEVEL OF ADJUSTMENT OF POLISH DAIRY PLANTS TO THE EUROPEAN QUALITY STANDARDS ON THE DAY OF POLAND'S ACCESSION TO THE EUROPEAN UNION

Summary

Poland's accession to the European Union was connected with introducing certain changes to the quality standards at Polish dairy plants. This resulted from the need to adjust these standards to the regulations specified in Directive 92/46/EEC. This Directive is a legal act that must be strictly observed by all economic entities conducting business activity in the dairy sector. On the day of Poland's accession to the Union (May 1, 2004), 204 dairy plants were granted a permission to sell their products, according to Directive 92/46/EEC, and 144 dairy plants obtained a transitional period for necessary structural changes, which have to be introduced by the end of 2006.